Blåhaken -

vårgäst på Öland i ökande antal

Jan Pettersson

Välljudande och vacker är denna blåbröstade "fjällens näktergal". Det är under mitten av maj och första halvan av september som denna, i skandinaviska fjällkedjan så talrika häckfågel, passerar Öland. Var arten övervintrar är idag inte helt klarlagt, men troligt vinterkvarter finns någonstans mellan Eufrat och Tigris delta i väster till de indiska slätterna i öster.

I Ottenbys 46-åriga fångstserie på Ölands södra udde pekar glädjande nog antalet blåhakar bara uppåt. Det är främst vårfångsten som ökat och kring detta ges här lite funderingar.

17 maj - Norges nationaldag

Genom den sedan 1972 införda standardiserade fångsten av fåglar vid Ottenby, och genom den långa fångstserien sedan 1946 (se figur 1), kan vi klart visa på en succesivt ökande vårfångst av blåhakar. Dock har ingen ändring i passagetiden noterats, utan det är fortfarande den 17 maj som ligger fast som mediandatum. Även den betydligt mer omfattande höstfångsten av blåhakar visar på en ökande trend.

Äldre hanar först

Att hanarna anländer före honorna på våren, med de äldre först, sker nästan

Figur 1. Ottenby fågelstations fångstatistik över vårfångsten av blåhakar med angivet mediandatum. Höstfångsten har också uppdelats i medel före och efter standardiseringens införande 1972

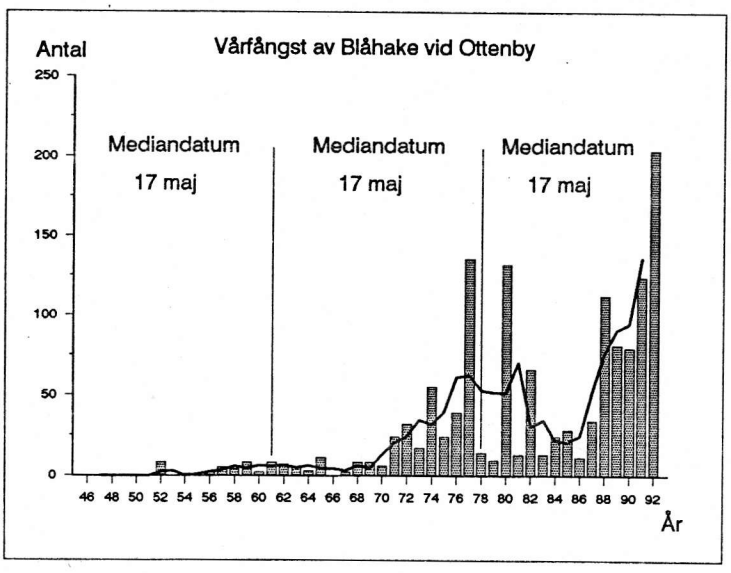

Figur 2. Vårfångsten 1978-92 uttryckt i kumulativa procent mellan köns- och ålders grupperna hos blåhaken. Åldersbestämningen baserar sig på datapresentationen. Svensson 1875.

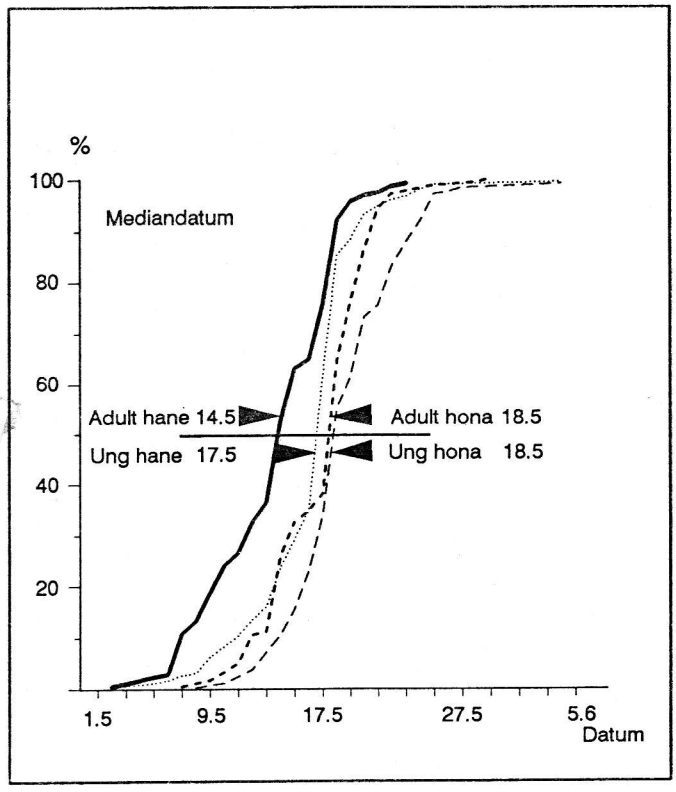

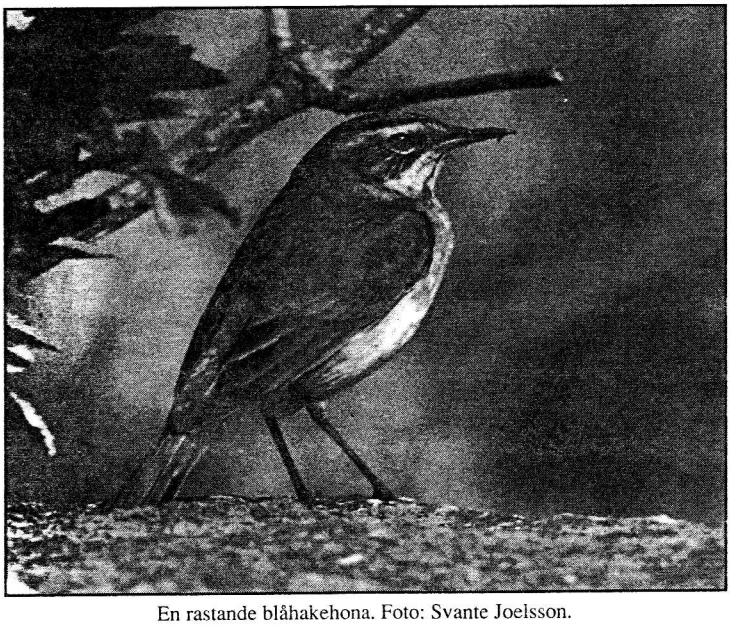

En rastande blåhakehona. Foto: Svante Joelsson.

hos alla arter där reviren stakas ut och hålles av hanarna (se figur 2). Att det hos blåhakarna endast är fyra dagars skillnad mellan äldre hanars mediandatum och de yngre honornas, som brukar anlända sist, tyder på en snabbt anländande art. För jämförelse kan nämnas att vid Ottenby är samma skillnader hos svartvit flugsnappare 7 dagar och törnsångare 9 dagar.

Ökad andel unga hanar

En strikt och enhetlig köns- och åldersbestämning av blåhakeindivider i Ottenbys fångst startades 1978, efter de beskrivningar som finns i "Svenssons guide"[1]. En jämförelse mellan de första fem vårarnas fångst (1978-82) och de senaste fem (1988-92) visar på en helt skild fördelning (se figur 3). Att andelen äldre fåglar i en population av en art som blåhake bör ligga mellan 35-45%, ligger i linje med övriga arter. Däremot är det mycket intressant när vi fångar fler hanar än honor hos en flyttande art, då det är mycket vanligare med det omvända.

Sydnorskt påbrå

Ringmärknig ger få återfyndssvar per ringmärkt individ och Ottenbys vårfångst av blåhakar (1359 fåglar) har givit 4 återfynd eller kontroller. Tre blåhakar, som ringmärktes under höststräck i Stockholmstrakten, har kontrollerats under vårsträcket på Öland. Det fjärde återfyndet var ett snabbfynd i Göteborg av en vårmärkt individ. Det var en ung hona, som på ett dygn tillryggalagt 31 mil, vilket kanske är en normal flyttningsetapp en majnatt. Att de blåhakar som passerar Mellansverige på hösten har sitt ursprung i artens sydliga utbredning talar en hel del återfynd för. Troligen kommer även Ottenbys vårfångade fåglar också från samma områden.

Varför ökar vårfångsten

En så tydlig och lång serie av ökande antal i vårfångsten kan knappast skyllas på förbättringar i fångstmetoder eller förklaras som tillfällig. Att ande-

len unga hanar ökar i fångsten kan tolkas som att populationen är under tillväxt, med allt större andel ungfåglar.

Det är också möjligt att en sydligare flyttningsväg till häckningsområdet nu används i större mån än tidigare, eller att bara valet av rastplatser förändrats. Detta är givetvis bara hypoteser, men dessa stöds av att det inte bara är Öland som de senaste åren har berörts av en ökande del blåhakar. Södra Gotland, Utklippan och Christiansø visar också en ökning. Detta, tillsammans med att även höstfångsten tyder på en långsiktig ökning, talar för att det är en riklig populationsökning eller en flyttnings- eller vägvalsändring.

Tack

All idéellt arbetande fångstpersonal genom åren på Ottenby tackas, liksom Statens Naturvårdsverk, som gett ekonomiskt stöd för att Ottenby skall kunna bedriva fångst inom "Programmet för miljökvalité" (PMK).

Figur 3. Procentuella andelar av blåhake på ålders- och könsgrupper. Observera en klart ökad andel yngre hanar de senaste åren.

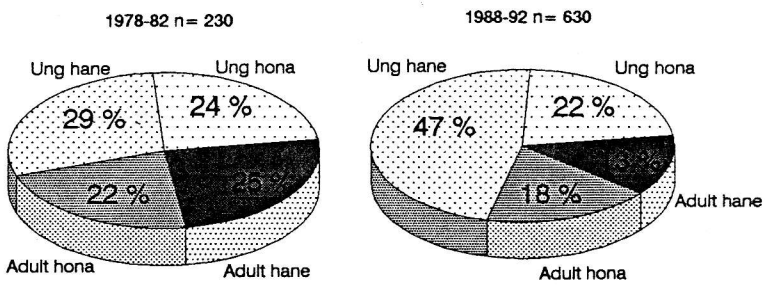

Referens:

1. Svensson, L. 1975. Identification Guide to European Passerines. Naturhistoriska riksmuséet. Stockholm.

Lästips:

Ellegren, H. 1990. Autumn migration speed in Scandinavian Bluethroats *Luscinia s. svecica*. Ringing & Migration 11:121-131.

Ellegren, H. & Staav, R. 1990. Blåhakens *Luscinia s. svecica* flyttning - en återfyndsanalys av fåglar märkta i Sverige och Finland. *Vår Fågelvärld* 49:323-336.

Ellegren, H & Wallin, K. 1991. Autumn migrating Bluethroats *Luscinia s. svecica* Orient in an eastsoutheasterly direction at Gävle. East Sweden. *Ornis Svecica* 1:47-50.

Lindström, Å., Bensch, S. & Hasselquist. D. 1985. Höstflyttningsstrategi hos unga blåhakar (*Luscinia svecica*). *Vår Fågelvärld* 44:197-206.

Lindström, Å & Hasselquist, D. 1989. Varför mata blåhakar med mjölmask? *Roskarlen* 11:8-16.

Jan Pettersson
Ottenby fågelstation
Pl 1500
380 65 Degerhamn

ÖOF-U
från ÖOF:s ungdomssektion

Sommargylling

Under 1994 kommer några av ÖOF-U:s ungdomar att genomföra en populationsstudie på de öländska sommargyllingarna. För att undersöka vilken metodik de skall använda sig av kommer de i år att testa några tänkbara varianter. Därför önskar de få in alla rapporter av sommargyllingar från 1993 snarast. Rapporterna bör vara detaljerade, med goda vägbeskrivningar.

Så, de lyckliga som har sett eller hört en sommargylling denna sommar, hör av er till:

Jonas Waldenström, Musserongatan 6, 386 32 Färjestaden, tel 0485-308 88
Oskar Mörnerud, Västerlånggatan 3, 380 62 Mörbylånga, tel 0485-412 41.

Tack för hjälpen!